

V. Jana Bechyňky spisy křesťansko-mrawného obsahu, dwa djly.

Od
Jos. Jungmanna.

(Čteno dne 18 února 1841.)

A. Prvnj djl gest *Rukopis z'druhé půle XVI stoletj* u p. rytjře z Neuberka, na papjře w 12, listu 225, obsahuge 10 pogednánj nebo poslánj k rozličným osobám.

O spisowateli nemáme giných zpráw, než které ze spisův gelo vybrati možno. Byl kaplan u sw. Apolináře w Praze, kdež i otec gelo, kreyčowského řemesla, přebýval, gemuž gedno pogednánj připsáno. W prvnjm poslánj k bratu Ondřegovi nazývá téhož Ondřege náměstkem swé pauště na Jaworném. Gmenuge též kněze Jakuba, Načerackého faráře, otcem w Pánu milým, a w pogednánj druhém gemu poslaném podpisuge se: Discipulus vester. Zdá se tedy, že díjwe než se k sw. Apolináři dostal, w těch dwau mjstech kaplancem byl. W třetjm pogednánj omlauwá swau mladost tjm, že i děti někdy prawdu řeknau. Psal pak tu knjžku, gakož w 7 pogednánj zřegmo, po ohni malostranském za času, když w Praze nebylo krále sjdleni, tedy mezi 1541—1577 za Ferdinanda I nebo Maximiliana; neboť Rudolf w Praze sjdlil. Ze spisů gelo také wyswjtá, že byl kněz pod obogj, nepřítel gednušek, pikhartů a židů. Měl welikau sklonnost k mysticismu, a protož ljbil se sobě w podobenstwjch, i se zvláštnj způsobilostj a někdy s neočekáwaným wtipem wyswětlował prawdy křesťanské a mrawnj obrazem wčej hmotných, někdy arcí ne bez prohlšeñj se proti prawé chuti a krasocitu. Mezi desjti pogednánjmi sedm gest na podobenstwj založených, troge, t. rozmlauwánj chudoby s bohatstwjm, o pokogi ejrkewnj, a o křtu zwonů gest bez allegorie ač ne bez metafor mnohých. Giž co se týče obsahu, w prvnjm pogednánj pjše o zprávě duchownjho žiwota w obraze *Korbeljku*. »Rozpomenuw se (prawj bratu Ondřegovi) na dwě kdayjs twé prosby nayprw za naučenie dielo korbeljkůw k tělesné žiwnosti potřebných, podruhé za naučenie zpráwy duchownjho nábožného žiwota k wčenemu spasenj žiwnosti potřebného: z kterýchžto tak dwau smjeseňých proseb duchownj s hmotnau, domyslil sem se, že chceš tělesným hmotného korbeljka příkladem naučen býti zprávě žiwota duchownjho.«

Na ukázku, kterak on s látkau wywolenau zacházj, stíng toto z listu 16 atd. Dno pak (t. korbele), genž zdržuge nápog od wytěcenj, wýborné, čisté zdrželiosti w sobě se dowtjpití nehágj, gakoby řeklo, že zdrželiost celá od poškwrny těla gest milostj božjch zachowánj, a zase gegj zkaženj gest milosti Božj na křtu slité potracenj a rozlitj; neb gest ona to gedno w Ecclesiastiku přimjněně, w němž ktož zhřešj, mnoho dobrého potratj.

Panenská pak čistota gest z celu dnu wsazenenému podobna bezpečnějšemu, wdowská mdlegší ze dwau wsazena deštěk, naymdlegší pak manželská gest z několika zsazowanému dnu deštěk podobna; kterážto také nerozeschne-li se cizoložstwem aneb neřádem, milost boží při oddáwanj w se wlitau obdrží; ktož pak nečistj a nezdrželiwj gsauce, magj maudrost, weymluwnost aneb které dary milosti boží, tiſ gsau gen toliko gacjs bezednj, hrdlatj trich-térowé, geſto w sobě nic skutkůw nezachowagj, než gen w giné cele aneb skrz weymluwnost wyléwagj, a ti milosti bohem sobě k spasenj dané potracuj.

Trpěliwost také k držadlu přirownaw, mnjm gakobych řekl, že trpěliwost gest býti powahy držadla, to gest, ugmi nás ruka boží neb lidská, ať se nikdy nechybí držadla trpěliwosti, buď pak žeby za ucho, za srdce, za hrdlo, za woči, za zuby, by pak i za vrch ugał nás, t. by nám sáhl načkoli elice, abyhom vždy a vše trpěli. Toť bude s anšima neb držadlem korbeljkem býti, aby gen giné ctnosti nebyly w nás zpiplány zhaněnjm pro netrpěliwost nedostatek, gako bezauchý korbeljk, nemáli ucha, všechen upiplán bývá oškliwě. Slušj pak tu trpěliwost takowau mieti ke všem a we všem i w daruw božjch z nás wydrcánj neb i w wyprošowánj, protože korbeljk za ucho ne gen ten sám čjž gest, ugjmá a z něho pj, ale ktožkoli na poctu připuštěn bývá, malému ani welikému, chudému ani nepočtiwému, za ucho i leckdes se užiti neopjrá, stiskni, gez neb hlad bljau neb zamazanu řukau, vše trpj, atd.

W druhém pogednánj ku knězi Jakubowi Načerackému o hřjsjch smrtečlných a božjch přikázanjch pjše pod obrazem dwau seyrů gemu od téhož faráře poslaných, gednoho sceliwého, druhého zkazilého. Počjná takto: Počtwému knězi Jakubowi Načerackému faráři, otci mému w pánu milému, spasitedlné pozdrawenj wzkazuge, kteréhožto wás žádati a žjzniti sem žádal, shledal po wzkazowánj, genž ste mi wzkazowali, welegje, abyeh wám něco napsal na hřechy smrtečlné a na božj přikázanj, w gichžto ostřjhánj a warowánj netoliko zdrawj ale i spasenj záležj. A abyh to mohl co ste rozkázali učiniti, poslaliste mi také thema t. g. základ aneb exemplář dva seyry, geden sceliwy a druhý zkazily, kteréžto sayry se wzkazowánjm o psanj na přikázanj božj a na hřechy když sem srownal, porozuměl sem, že ste mi ty sayry poslali, abyh ge naučil wám mluwiti. Gešto ge to nepodobněgi, nežli oslici Balamou naučiti mluwiti. A přes to poněvadž gest psáno, že budau děti mlčeti, kamenj budau wolati, protož gá poň gsa dietě, neuměgje toho což chcete mluwiti, pomlèjm, ale poslechnu, co tito dva sýrowé ke cti a chwále božj a k naučenj našemu wolaj w knihách Jobových řkauc: Rozpomeň se Pane, že gako mléko wydogil gsi mne a gako sayr gsi mě sýril atd.

W třetjm pogednánj k panu Peškovi na Komárowě, mluwj o pokogi ejrkwe w Čechách, kterýž prý ne w tom záležj, aby gedna hlawa ejrkwe byla wšecko kněžstwo k pokogi nutcij, nébrž w drženj kompaktát a wúbec w mrawné dobrotě stran. Počjná těmito slowy: Urozenému pánu Peškovi na Komárowě kněz a kaplan wáš, widěn̄ neomylného pokoge wzkazugi. O němž sem onehdy žádostiwě wás mluwiti čeledně wyslyšal, kterak t. pokoge potřebně žádáme všickni smrtelnj na zemi od naywyššího až do neynižjch, kterémužto pokogi i cestu ste zdán̄ swého powěděli, t. totiž že nedosahuem žádostiwého pokoge

w králowstwj Českém, leč gedna hlawa bude arcibiskup, kterýžby knězjm gazyky skratił, a gich od swětských hágil křiwdy a mstil. Gá pak ač sem tělem s wāmi poslauchage wás seděl, ale wšak sem po té cestě waſj myslj swau, nad niž nie ryčněgjho nenj, protuloval se, i stawil sem se, i ocelt u omylného pokoge, gegž tento swět dává: i porozuměl sem, že ani eo gest pokog neomylný, ani která cesta k němu, znáte, ale že sem gadrné řeči waſj chtiwěgi byl poslúehati než mluwiti; protož sem se zařekl wám krátkým psanjm wyptánj waſhenu na mne o tom pokogi odpověd dát, a wy ste se zařkli neobleniti toho sami přečjsti neb giného čtauejho přeslyšeti, w tom sobě dobrau wúli pozůstawiwše, bude-teli ehtjti neb nechtjti na wyslyšeném se upokogiti aneb přestati pro nedozralost wěku mého, gegž gste spatiwše dětinským zapáehati bez poroka nařkli, na niehž orteliw nepřestawagj než toliko na šedivých hlawách. A protož gá pokudž sem maličký, mysljm gako maličký, mluwjm, pjši gako maličký, t. dětinským příkladem wám, wěda že newjte toho hustého přjslowj: že gako stařj neyspjš maudrost, tak děti nayspjš prawdu powědj. Nebo sauc sami nehněwnj, by se ginj z prawdy hněwali, newědj. Potom ukazuge, že pokog w cirkwi ne na moci areibiskupowě, ale na zlepšenj mrawů wúbec záležj, ku kteremuž pokogi bûh že wede lidi, právě gako matka djtě, kolébánjm, kogenjm, t. g. zmjtánjm rozličným a opět milostj, zlým i dobrým, že tedy nebude pokoge prawého, leč že budem wšiekni gako maličeji, t. ne-winnj, nehřjsnj. Užil k tomu zlé etymologie slowa *Compactata*, genž prý od *pax* pocházj, a ukognj, přikogenj znamená. Ostatně ostrau satyrau a ironij popisuge stawy duehownj i swětské.

We čtvrtém poslání domlauwá panj Řehowé statečnie, aby přistaupila ke straně pod obogj, wzaw přjčinu *wccrī*, ku kteréž geg s oteem geho byla pozwala, a pod gegj obrazem mluwj o wečeři Páně w tento smysl: »Urozené panj Dorotě, panj Řehowé, kněz Jan kaplan twůj pozdrawenj wzkazugi s nemenším děkowanjm z wečeře čtwrtečnj, k njž si na odelodném přistrogené, nastrogené mne bez zaslauženj i s otcem mým pozwala, na polštáři posadila, stůl obestřela skwostnými krměmi rozličnými, ozdobila chlebem t. bjlym i rezným, polewkau s droby teplau, husj tučnau, slepicemi křehkými, gablký s weyci smaženými, masem gedlým, homolkani chutnými, owocem rozličným, nápogem dwogitým štědře ozdobila, sama si krágela a na taljř kladla tudjž i otei mému. Kterakž tedy gá se mám z toho wyděkowati. Nébrž nedostatečné mi se zdá děkowanj přiownané té srdečné přjwětiwości. Protož ostatek nahradě a odplať pán bûh wšemohauej za nás, Syn za syna, Otee za otee, dadaue oba dueha swatého swého od obogjho gednostegně pocházegjcjho, genž gest řekl: Kdo ctj syna, ejſ i otee, a poctjſ geho zase otec mûg, kterýž w nebesjch gest. Ten tě raě poetiti pozwanau duehem swatým za stolem wečeře swé čtwrtečnj, kterauž gest na památku swého odstěhowánj ne z Prahy na Poděbrady, ale z swěta bjdného do nebeské radosti ráčil skwostně přistrogiti na stole stálosti trwalé do skonánj swěta newrtké ubrusem slávy pocestnostj protkaným wobestřeném w oplatee poswatném a w wjně s wodau smjšeném, magjejm w sobě welikau eluſ rozkošnau skrz twé swrchu přimjněnjj krmě chleba nápog oehuſnáwagjey znamenanau.«

Tu giž počjná pogednánj, w kterém přimlauwá panj Řehowé, pod gednau způsobau přigjmati zvyklé, aby pod obogj spůsobau wečeři Páně přigjmala i se swým synem Sig-

mundem a s čeledj. Na ukázku důvodů geho stúg tento: »Gakož, prý, se wjno točí a šenkuge na zařítit a ochutnánj krmj snědených, ano by bez toho w snědek a w nemoc rozličnau gjdlo se obrátilo, tak přigjmánj pod gednau způsobau bez druhé negde lidem k duhu ani k chuti s swrechu pravených nabytj. Neb čjm wje přigjmagj na každý rok, tjm wje hltagj chudinu swú, gako gestrábi a krahucí, genž nepigj, a protož wje lačněj krwe giného ptactwa, holaubat a křepelic: tak ti, kdož se zdrahagj pjeti krew pána Krista, wymluwagje se přirozenjm t. že sau tak gich rodiči byli, nezdráhagj se pjeti krwe lidské, páni i mniši a kněži, genž se na wysokých školách a we zdech hnijzdj hradských a klášterných atd.«

Že lidé znamenitější oné doby učili swé děti němčině, swjtá z následujcijlo mjsta geho řeči: »Aniž, prý, se styď swému Sigmundowi waysluhy z téhož stolu podati, a čeladce swé, gako ondy s swého stolu, nebť gest napsáno, že drahý pán, bratřj, sestry i děti chce aby společně wesměs byli aučastní těla a krwe geho drahé, podlé proroctwí w epistleskole k Židům opáčencho. Po tom pokrmu a nápoji z dětinstwj wyroste w wěčný život a spjš wypřege, nežby geg suchoparnau, tepilau, wyschlau, uzenau k swrčku podobnau krmila němčinau, na njž gest sytosti gako na kobylce suché k snědku a ne wje. Tau budešli ho krmiti, ztepileš zakrše a zamře w suchosti třpasklowé; neb wjš že N—ci na masitých toliko barevných obrazjch se pasau, a na lakomstwj, a weyš těžce k bohu wyrostagj a s nesnázj; ale wečeře páně roztučnūge« atd. A dolegi: »Tak i ty, gestliže chceš gemu (t. bohu) pokrmem býti i s swým dítětem, musjš se wařiti, péci, pečujc kterakby sc gemu ljbila, musjš se mastiti láskú a kořeniti trpěliwostj a pokorú, a sladiti ochotnostj modlitebnau, musjš se soliti sleýchánjm слова božjho časteym, a dítě swé též soliti musjš káznj, péci péčj, sladiti pěkným powlowným utěšenjm a naučenjm, školau a latinau a mrawy a ne tau němčinau gako solj zmařenau, těžkau, saumarowau.«

W patero pogednánj zawrhuge ceremonii křtěnj zwonů gako powěrek a porauhánj gmenu a swátostem božjm. »S takowau, prý, bezdušnau mrchau na rozhranj aneb do hrobu t. do Němec aneb do klášterůw, aby našj opět české země, gako moře mrcha, k wálkám nezbauřili« atd.

Šesté pogednánj obsahuge podobenstwj stavu manželského ke stavu tkadlcowskému. Počjná takto: »Wilemowskému nábožnému brátru Beněšovi Dorota Kostková a Elška Kowářowská pozdrawenj wzkazugem.« Pod těchto osob gmenem kryge se týž spisowatel, ano na konci stogj: Panna Anna Swatolazarská Netkaná Swato-Apoloňářský kněz Jan pozdrawenj wzkazugem.« Odrazuge Beněšovi manželstwj, kteréž ke tkadlcowstwj připodobnūge Široce. Mezi giným prawj: »Gsa tkadlcem a wěda že osnowa potřebuge sobě rouného autku, kterakž tedy ty z wladějho gsa rodu, k bawlněné přjzi, gjž wladky předau, podobného, a gsa bratr nábožný duchownj, duchownj ušlechtilé pawučině podobný, chceš chřečné přjze autku podobnau chatrnau tělesnau newěstu pogjti, wěda wěz podlé přimjněný sw. Pawla tak nesmyšlné to býti a nepewno ducha tělem tkáti, gako pawlněnau osnowu a pawaučinu nedůtkliwau hřečným (*sic!*) autkem. To gest, že se trhati budete netrefnau swádau geden na druhého potýkagje aneb sobě oči wystrkagje atd.«

Sedmé pogednánj: *Praga mystica.* »Přirownáwá mrawnj staw Čechůw ku Praze.« Gaká, prý, gest stará i nowá Praha, malá strana, takowá i wjra; gaký hrad, takowá i naděge; kteraký Vyšehrad, takowá w Pražanech láska; gaké brány, takowá střjdmost; gacj kostelové a klášterové, takowá opatrnost; kteracj karthuzowé a šibenice a praněř, takowá sprawedlnost; kteraká zed, takowá sjla t. trpěliwost; gakowý ž most, takowá kompaktáta; gaká řeka, takowáž wálka protiwenstwj protiwnjkůw proti Praze. A ten potok neb řeka teče od poledne t. od Řjma, o kterémž napsáno, že dům postawený na skále, wáli sau wětrowé a tekli sau řeky a nepadl dům atd. Naši předkowé (str. 97) bogje se toho stonutj (t. vhlřjšeh) s obau stran udělali most kamenný pevných kompaktát, gjmžby k sobě po nich přjstup sworný a bezpečný měli, t. aby se nehaněli, nezlořečili, a ten most kolik má sklepůw, tolik magj kompaktáta artikulůw pečetmi gako železy utvrzená. A tak dobré kompaktáta kamenney se most znamenagj. Neb i synowé Ruben, Čad a Manasse udělali nad Jordánskau řekau *pactum* s půldesátým pokolenjím t. oltář kamenný nesmjrné welikosti k stánj paměti, ale ne k obětowánj: tak protiwnjci nám kompaktáta udělali ne aby sami podle nich přigjimali drahú obět, než swolenj w nás toliko. Že gest pak malá strana a wěže gedna shořala (1541), to znamená že protiwnjci horliwostj proti prawdě božj sami se pálj a ne nás; neb wje sobě škodj nežli nám a. t d. Dwě wěži mistry Pražské a biskupy sněm znamenagj se dwú konci, s gichžto powolenjim obrána a pomocj sau kompaktát stwrzena, a měla býti obhagowána, kteřjžto nad ginými gako wěže zlatomakovičné sú wyskytnuty a wystaweny; ale gako most woda rušila a opět ondy oprawowaný zrušiti swým rozvodněnjjm chtěla, i Prahu zatopiti, tak zlořečenstwj** — wo wyléwá se a rozvodnuge, wždy ehce kompaktáta i wjru zatopiti a zkaziti. Ale že i Malá strana užila té zatopy t. že i protiwnjky zlořečj podlé nás, když Čechy zlořečj, řkause, že každý Čeh kacj, by pak i pod gednau byl, gakožto lép wědj gich strana, když do Řjma elodj: také se woda po městských aulieech wede skrze wěže a kola k tomu připravená. Dwě wěži se sborily, nowoměstská, a gedna skrze oheň. To znamená, že sú mezi námi protiwnjci gako wodáci, kteřjžto swau pýchau zlé naše obmeyšlegj, gako skrze wěži putowanj a mycenj sem i tam, a zwlašť k papeži. A gako po trubách žaloby gednagj a klatby zase přinásegj a zlořečenstwj podlé obecného přjswowj pray po trubách gednagj. — Ale my wždy negen řeku stawiti, most t. ne zlořečenstwj než kompaktáta upewniti nákladně usilugem častými sněmy a sgezdy. Wšak pak w moei prawdy hádky ti, kdož gsau pod gednau, gako malá Strana, w njž gest asi polowici Němeuw, proti obogj celé Praze tak málo sjly má. Ale wjra pod obogj způsobau gako staré s nowým městem spogená silněgší a sworná gest. Mezi nimižto bezvodný přjkop tak žádné zlořečenstwj nedělj wjry pod obogj způsobau, než toliko suchý přjkop a brány slabé rozdjlného a nesmjšneného přigjmánj. — A gako nowé a staré Město promjšeno gest kláštery a mnichy pod gednau, tak gest naše wjra pod oběma w Čechách protiwnjky promjšena a zaměsknána a na prosto zprzněna. Ale že w starém Městě židowské gest město w kautě, samotně se zamykagje, tak u wjře naší Pikhartowé sau pokautnj samotně se ne bytem ale aumyslem oddělugje atd.« Na str. 105 dělá zmjnku o žáka slepého proroctwj. »Zdaliž ale, prý, žákovi slepému newěřjme, genž o té lásce sworné zpíwá: když Praha w gednotě bude, žiwý člowěk gj nedohude.« Hrad

(st. 107) pak krásný wystawený a wždy přistawený *naděgi* znamená, že i Praha tak ge gadrné i krásné wysoké naděge, gako hrad pěkný, čerwený, weselý, strakatý, řezaný, ale bez krále pustý.«

W osmém pogednánj rodičům vlastním připsaném připodobňuje nebeské králowství k rauchu, wzaw odtud přjčinu k swé řeči, že rodiči geho kregčowstwym se žiwili. Wy-njmáme toliko následujcej řádky ohledem na oděw onoho wěku poněkud důležité. »Chodjme, prý, ginj w dražším, ginj w laeiněgším, ginj w šeři, ginj w lěku (wlěku?), ginj w kamaru, ginj w černém, ginj w bjlém, ginj w čerweném, ginj w brunátu, ginj w zeleném, w kropeném, w wišnowém, ginj w železném, w střjbrném, zlatém (ib. zlutém), ginj w hřebjekowém, w modrém, blankytném, oniuo w wlaském, w krykyši, w papaušku, tito w šilhéři, w harasu, w tafatu, w kmientu, tyktyč, ginj w lindiši, w liškách, kunách, w popelicejch a w sobolu, ginj w atlasu, w šarlatu, w aksamitu a neydražším zlatohlawu, opět z těch ginj w krtaltowněgším, w přjprawněgším, w šperkowněgším, w premowaněgším, w farkašněgším, w mikšowněgším, w šachowněgším, w střichowaněgším (?), w faldowněgším a wrásněgším, w šwábském, ginj w ocasatém, ginj w uzším, ginj w prostranněgším, ginj w celém, ginj w otewřeném, zprořezovaném atd.

Dewáté gest rozmlauwánj *bhatstwj s chudebau* panj *Rybówé* připsané. Mezi giným prawj ehudoba: »Ale co pak weljs mi se wjee modliti geště a wołati za swé propuštěnj (t. bohatstwj ze žaláře), a gá wšudy po úlicech wolám, křičjm pro pánabohu dayte a rače pomocí, úba ale smilugte se gednjm halérem, kragjčekem, ba ale penjzem zpomeňte na mne; a proto tě nemohu z těch řetězůw, stráž a sklepůw srdej vyprositi, bych se mrskala, zpraučila, zimau trápila, hladem mřela křièec, proto mi žádný nie nedá, leč haléř, kragje, wayce neb za penjze naywe vyprosjmliť tě z měšce gako za geden nehét, to při tom budě. A že se králem omlauwáš, wšak král gen dědictwj nedá odkazowati, než prodada rytjěsky můž penjze dáti chudým. Neb kdyby toho dopustil, udělal by ze mne též bohatstwj a sama by z sebe chudobu učinila. I zdaliž můž žena mužem proti přirozenj být a fraymarčiti? A též šetř na túž fiгуру sw. Petra, že gemu Anděl neřekl, wem s sebú žaltář řetězy rytieře a podě po mně, ale řekl mu: wstaň a obug se w nohawice, opáš se a oděg rauchem twým a podě po mně, t. že nemáš chudým dědictwj panstwj zapsati, než rauchia opasky obuwí a swrchky máš dáti s sebou chudobě. Neboť k sobě řkúc widj královská milost, kterak si ty siedlem se dáwagcjem chudým zkazilos i sw. Petru i giných apoštolůw náměstky, tak že sau se w pány, w cjsaře, w knjžata změnili, genž sau řjkali prwě: zlata a střjbra nemáme. Hádayž tedy bohatstwj, gaký ty zato počet musjs vydati w den súdný žes z malíckých božjch pyšných nadělalo atd.

W desátem pogednánj též Rybowé wdowě připsaném radj, aby se newdávala, uživ ze gmena gegjho podobenstwj ryby we wodě rozkoši šplechtagcji. Úvod gest ten: »Panj Rybowé w pánu milé Jan kaplan twůg pozdrawenj wzkazuge, ato spasitedlné, ne časné pauhě. A tušjm že gijn nezhrdáš, póněwadž ho též gako hrjšný gá potřebugeš, ačkoli ty mému tomuto tušenj gestli že ne řečj, ale skutkem zřegmým sama ty mi odpjrás, tak gsíci žiwa gakoby řekla: Co mi třeba toho, gež mi wzkazugeš spasenj, a gá zdráwa a hladka, měho-

děkť *Rybca* slowu, a ne darmo; nebť gako ryba oplýwám a kaipi se šplechtánjm u wodě rozkošj wšemi smysły žiwota swého w měkkém oděwu w křtaltowném, w lehkých a kyprých perínach a w sytých poduškách, ušima w pochlebných radách a chwalách, očima w barwach, čichem w wúni, okušenjm w sladkostech w chutných lahodách pokrmůw rozkošných, srdecem w nadálych oddawejch, břichem w sytosti a nadto i penězi a ġroši sem tak gako ryba kau-pawá, lupinami osutá. A tak sau ke mně přilnuly skauposti, gako bych se w nich zrodila, a tiſ sau nespravedliwé wěno na sedlácjch, za pět set zapsáno. A ač mi se geště na ocas a na hlawu nedostáwá gako rýbě, mám na wocas w knihách pět set a na hlawu we dskách pět set zapsáno, kterýchžto s radau dobrých lidj tudž se dosaudjm, a tjm k sobě ušlech-tilého mládence připravjm. Tož giž gen šplechtati se a réci: Hoduy duše má, máš wšehe dosti. Nechť pak giž má pán bůh swé nbeské králowstwj.« Na to giž on: »Auwe! ach, auwe pane bože, ryba se z twého newodu wydřela, gešto měla na twůg stůl pokánj býti pečena« atd.

B. *Druhý djl Bechyňkewých spisů* gest rukopis u p. bibliotekáře Hanky, z 16 stoletj na papjře, mal. 8., listu 168. Zawjrá vlastně tři částky: a) Předmluwu, we kteréž prawj, že půgčenau sobě knjžku od panj N. gj oddáwá s auroky t. s poučenjm a pobjdnutjm, aby gi čtla, ač se gj zdá býti diwná, gako by půwodee gegj opilý aneb tržený byl. — b) Samu knjžku, obsahujcji životopis gakéhos přenábožného mládence, nemocného a často u widěnj neb u wytrženj bývalého, i co wjdal w té swé nemoci t. hrozné tresty hřjsnjků, a tak gedená mjsty o kněžjch, o kmotřjch, o manželjch hřjsných a zwlaště o Pražanech, i o mukách pe-kelnjch, o däbljch pokaušegjejch, mezitjm o angeljeh i o swátostech a milostech welebných božjch. — Kniha nábožnau hrúzu a strach plodjej. c) Psanj kněze, gakož prawj, pooddálc-ného těleni, wšak přjtomného duchem, nepochybň ke swým gednowěrcům podobogj w Praze. Napomjná k stálemu setrwánj při wjře pod obogj, zastáwage gi proti gednuškám a pikhar-tům, gjzliwě a fanaticky. Na čele knjžky stojí pjseň na Zwěstowání Panny Marie:

Slawně budem zpiewati, co se stalo w swětě,
O ctné panně Mariji, w městě Nazaretě,
Swaté a šlechetné atd.

Gakož dlc Plinia nenj knihy, aby něgakého z nj užitku nabytí člowěk nemohl, tak w prawdě tato knjžka pohled nám zřegmý otwjrá na život domácej, na mravy a smý-šlenj našich předkůw we druhé polowici XVI wěku. Widjme zde ústrognau u stavu pro-střednjho wečeři, tam wypoětenau oděwu nám giž na djle eizjho rosmanitost; widjme, gakžto w celém swětě býwá, wedlé sebe bohatstwo i chudobu, rozkoš i bjdu, pýchu i po-koru, chwalnau pobožnost i záhubnau powěrčiost i bezbožnau newěru. (Řjkáwař přy Po-duška hořké paměti, když umře, aby se zaň nemodliši Bohu); widjme tři o náboženstwj neschodné strany, stranu pod obogj, přewahu poněkud magjcj, ale o swé kompaktáta ne bez přjčiny řewniwau, walegjej proti straně pod gednau, na silně moci ejrkwe Řjmské opřené a o swé upewněnjj we wlasti neméně pečliwé a pilné; mezi nimi třetj stranu bratr-skau po tichu a tagmo se chowagjcj, ale oběma nenávistnau, od obau stjhanau; widjme

mysl a srdeč českých smutnau rozdelenost, wražedlné gedněch ke druhým záštj, z něhož že nic dobrého pogji nemohlo, sami tušjme, a potomnjm wěcej vlastenských bělům lépe rozumjme.

Giž, co do gazyka we spisech těchto užitého, ten w celosti gest náš nyněgšj, toliko některá od té doby cele neb na díle ze řwuku wyślā slowce a wýrazy tu geště swůg průchod měla, z nichž následujejc poznamenáme:

Gmeňa samostatná.

Aulice = ulice; *aužitek* = užitek. *Bczdítck*, tka, ein Kinderloser. *Kegidle*, Stillmittel. *Mkytánj* = kmitánj. *Nápowěd* = praemissa. Ostatku se domysl z té nápowědi. Dal to bez *obublánj*, olne Murren. *Ochutnánj* v. inferius ochutnám. *Oštralest* = opeklost. Pekau maso a oštralostj ozdobugj. Oštralost od ohně ozdobuge pečeni. *Pachy* = Pausch. Nechodte odranj, než s pachy w byritjeh šarlatnjeh. *Pekelnest* = peklo. Giž wisj nad tú pekelnostj; giž padagj do té pekelnosti. *Pjsanost* = Schrift, Malgerei. Potmě wetkaná pjsanost do tkaniny na swětlo wynesena zřetedlně. *Podkúrka*, untere Brodrinde. Podkúrka chleba upopelená. *Pclewek?* = polowka. O polowku pjti ležje w chladu. *Popilck* = pospěch. Toho užwal s popilkom pro zdrawj. *Porc* = pořz, Schnitzmesser. *Pscstvij*, Elend. *Rycnest* = hbitost. Žádné nohy ani křídla nemá k rýčnosti. *Secliwest*, Unversehrtheit, n. p. sýra. *Sepotánj*, das Schnauben. *Sprskowánjm* (durch Besprengung) barvička makowatj. Aby nezůstal nikdy w *stydlci*, ale aby se wždy dowolal milosti božj. Magj mnohé *tarasnjky* (Tarrassgeschütz?) a tublé powěry, lidi znamenité a w swětě mocné. *Zatíračka* = nástrog korbelářuw k zasazowanj dna. *Zbožilest*, wšecka nebeská zbožilost, ten zbor nebeský (deitas). *Žeděnj*, das Verlangen.

Spolustatná.

Balcovitj = tlustý n. p. tělo. *Buchewá* palice. *Cizewerný*, fremden Glaubens. *Ducmatý*, dicklicht. *Farkašný* oděw (maďar.) *Hrcčný* a *chrcéný* = křečný, n. p. přze. *Kaginý* bussfertig. *Kaupawý*, gern badend n. p. ryba. *Kdejsjs* (kdayjs) r. kdys, neulich, einstig. *Mikšicvné* raucho? — *Natknutý* k. p. čerw na udici. *Nebytedlný*, unbewohnbar. *Obařené* niti, abgebrüht. *Obcmírdly*, (moralisch) todt. *Odrhowé* a posměšné rozpráwky. *Ohromitedlný* hlahol. *Osutá* lupinami ryba. Praha zahradami opletena a protayccna (r. tknu). *Rezpečilý*. Widjm gá, žeť rozpečilé (t. bohatstwj) gako zdrahawá newěsta, ulúditi se nedadúc. *Rezwedná* zdrželiost t. rozwaděgjej. *Rycný* = spěšný. *Shnogilý* n. p. pokrm. *Šperlečný* wůz, t. se šperlochem čili dekau. *Twrdcplccný* lid. *Wrtawý* čerw. Swé zbožj pařj w zadušíte truhle. *Zachumlaný* potáč. *Zkřestanily*, christlich geworden. *Zpekelnily*, höllisch. *Zprčezowané* raucho. *Zwečeradlj* pokrm, verwittert, verdorben.

Slowcesa.

Hřmycti se, gako skála o skálu. *Makowateti*, sprenkelig werden. *Sprskowánjm* barvička makowatj. *Medlařowati* koho, t. modlářem nazýwati. *Natkysiti* (t. tkysem cf. tknu). Dá mu k ostřjhánj angely, aby ho dábli nenatkysili na wěky (antasten). *Narazowati* ndk.

ex naraditi. *Ochutnám*, schmackhaft machen. Pečeně horčej ochutnaná. Wjno na zažitj a ochutnánj krmj sněděných. *Tr.* Pán bůh sobě Joba ochutnal, hat an ihm Geschmack gefunden, ihn lieb gewonnen. *Pachtuti* = páchat. Mnoho zlého spolu pachtj. Swau zlau wúli pachtj. *Pátrám* iterat. v. patřiti. Pátral gest wnitřnjm zrakem na tu welikau slepotu. *Poklidilo* se dítě, sich verunreinigen. *Rozawèti* = rezowatěti, rosten. *Rozslabnauti* schwach werden, n. p. tkánj bez zaráženj. *Roztešiti*, erfreuen. Roztěšen radostj nebeskau. *Rozzewowati* ústa. *Šrediti* s kým, t. hřesiti. *Utkau* rozličná plátna (weben). Dítě pláčem průtrž sobě *wydáwilc*. *Wyfcremniti*, esformare. *Wykrabatiti* pořezem t. wyřezati. *Wyškrviti*, auskrösch. Pečení obraceti, až se wyškrwj. Wyčisť se a wyškrw ode wší nečistoty. *Zadusiti*, dämpfen. Ďábel duši sobě zadúsí jw zadušenině wěčného zatracenj. Pepř — a zadušeninami smrad zadušuj zwěřin lesnjch. Rybám udici *zamjtati*. *Zapiknauti* = zaznamenati, ausstechen, auszeichnen. Kto sobě co prwé zapikl a zahágil, budto proboštij atd. *Zlábliti se* = sich verteufeln. *Zduematěti*. *Zhladnauti*, glatt werden, n. p. sukně presowaná. *Zcdrhati*. Kdežto (w ohlášenj) gich (ženicha i newěsty) život wšickni wúbec z matkůw wyletagj a rozpráwkami posměšnými a odřhawými tak gako řjkagj, zwoasnugj a *zwedrhagj* a přesauč. Bych se (t. chudoba) mrskala, *zproučila*, zimau trápila, hladem mřela. *Zvolnatěti*. Sukně presowanjm zhladne a zwolnatj. *Nczelajme se* w ten korbeljk wzděláwati, ne pigeat.

Částečky: *Náctekrát* = mnohokráte. *Řjkage* náctekrát pořád, aby rozuměl. Aby ne *rybewsky* (nach Art der Fische) ale lidsky žiwa byla. *Zpjnavrě*, enixe. Hradu a města zpj-nawě hledá. *Přes* blawu wiseti. Na tomě nástraha pět set kop, *mlask* *mlask*, giž ge gen *obljznauti*.

Zvláštnosti gramatické. *K nūčmauž* se nehodj (t. k ničemuž). Čeká nás peklo a *nayhrozněgi* ten súd božj (=neyhrozněgsj). *Gečal* = gečel. Uzře hrozné potwory *dychice* a hrozně nepřátely *hrozec* a geho wšecky skutky předeň *nesúc*. *Wida wíz*, scito, wisse wohl. **Dual:** Doradile sma. Zhlěšila sta. *Pract. obs.* Leze (lezl), skry (skryl), hlediše, miejiše, chtiše, učiše, klečiše, widiše, omdlewáše, hlučichu, popatřichu atd.

Pechybne. Nemilosrdná by to máti byla, kteráby dítěti howěgje nepowjgela ho, aby *ztrmoczylo* (ita), zkřiwohławelo a zhrbowatélo. *Paulo inferius:* Žeф pán bůh gest macechau oné swrchu psané ejrkwi *ztrmolcczené* (ita), hrbowaté, ožralé, smilné. — Gako w se oblečenau Judyt raucho *z spěkwané* (sic) odiwnu učinilo w očejh Olofernowych.

Přjslcwj: Snjť tě čert z rosola.

Sedlaci řjkagj, že ge blahoslawený chudý, kteréhož almužna hledá.

Frcgjřek: Co nás mrzj, to se nás držj, a co gest mjlo nám, to nechce k nám, Přjtěl mitel, a groš wjra.

Geště geden wýpisek z 1. dýlu pravepisem původným.

Kdož powahy opogne mstu neznagj, werssiř se gim kolikas wypisuj takto:

Gednomu dá k gjdlu chtjč,
 Pláč na hřiechy ginému,
 Z giného mudráka činj
 Z giného boháče,
 Nutj giného k plozenj
 K skákánj giného,
 Giného pudj k swáru
 A k prodávánj wsscho ;
 Ginému dawá řen,
 Odgjmá s rozumem pamět,
 Tagemstwj tagit ncdá,
 Pokrm zas wywrátje
 Zpjwánjm z giného rozweselenjm se prayštj.

VI. Český Cisiojanus.

Od

Wáclawa Hanky.

(Čteno dne 15 Apr. 1841.)

Cisiojanus gmcnowali oněch čtyrmecjtma weršů, z nichž wždy dva na měsje přicházegj, a neyhlawněgj slawnosti a swátky ejrkewnej tehdáž swěcené obsahugj. Byly pak werše ty původně latině z pokažených slow bezewšlio smyslu, a teprw w šestnáctém wěku přicházegj w latinských modlitbách ¹⁾ mimo tyto bezsmyslné werše, spořádaněgj smysl magjcj werše ku konci každého něsjee; zdaž ale tyto spořádaněgj w obyčeg wešly, nemohu toho doložiti. O prwněgj Cisiojanu gedná obšjrnejgi *Haltaus Calendarium medii aevi praecipue Germanicum* §. 153. W Čechách byly tyto barbarské werše dosti časně, s malau proměnau na české swátky, gako k. p. *Martius Translatio* mjsto *Martius Adria Par*, protože přinešenj swatého Wáclawa čtvrtého března poukázati chtěli; *Jul Process Precep* a pozděgi geště *Hus* mjsto *Jul Visit Huldrich ec a t. d.* přigaty. O tomto latinském Cisiojanu gednali Dobner a zvláště Vcigt a Palacký ²⁾.

1) Wiz *Precationes ex veteribus orthodoxis Doctoribus: ex ecclesiae hymnis et canticis: ex psalmis denique Davidis collectae per Andream Musculum D. Lipsiae 1581.*

2) Gelasii Dobneri *Monumenta Bohemiae inedita* T. I. p. 174 et T. III. p. 292 sq. *Staročeský wšeobecný Kalendář* od Fr. Palačkého w Časopisu českého Museum. W Praze 1829, IIItj ročnj běh, swaz. 2hý. str. 105.

ZOBODAT - www.zobodat.at

Zoologisch-Botanische Datenbank/Zoological-Botanical Database

Digitale Literatur/Digital Literature

Zeitschrift/Journal: [Abhandlungen der mathematisch-naturwissenschaftlichen Classe der königl.- böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften](#)

Jahr/Year: 1841-1842

Band/Volume: [5_2](#)

Autor(en)/Author(s): Jungmanna Jos.

Artikel/Article: [V. Jana Bechynky spisy krestansko-mrawneho obsahu, dwa djly. 177-186](#)